

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовao комисију:		
5. фебруара 2021. године Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. др Љубодраг Димић	редовни професор	Историја Југославије, 21. децембар 2002. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски Факултет у Београду		члан комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. др Слободан Бјелица	редовни професор	Историја модерног доба, 30. март 2018. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. др Дејан Микавица	редовни професор	Историја модерног доба, 29. мај 2014. године
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет у Новом Саду		ментор
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Јована, Александар, Касаш		
2. Датум рођења, општина, држава: 13. јул 1987. године, Нови Сад, Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Филозофски факултет у Новом Саду, Историја, мастер историчар		
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2011. година, Историја – докторске студије		

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Темишварски Срби и прва југословенска држава 1918-1921.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, схема, графикона и сл. Докторска дисертација садржи 528 страница, 3 главе, 15 поглавља, 20 прилога (5 карти, 15 фотографија). Текст дисертације је поред *Увода* (1-6) и *Закључка* (480-484) подељен на три главе. Прва глава *Српски империјум у Темишвару* састоји се од шест поглавља са насловима *Ослобођење* (9-38), *Темишварски чвор* (39-81), *Велики раднички штрајк* (82-104), *Свакодневни живот Срба у Темишвару као грађана првог реда* (105-136), *Културни живот Срба у Темишвару* (137-161) и *Евакуација* (162-206). Друга глава носи наслов *Становништво Темишвара у разграничењу* и подељена је на пет поглавља. Прво поглавље друге главе је *Темишварско српско Народно веће између Банатске републике и Велике народне скупштине у Новом Саду* (208-242), друго *Принцип народне консултације* (243-273), треће *Темишварски Срби у суживоту са Мађарима, Немцима и Јеврејима* (274-306), четврто *Румуни: браћа по страдању у оковима и тамницама, браћа по оружју, вери и традицији* (307-335), а пето *Облици исказивања народног мишљења: зборови, резолуције, депутације и меморандуми* (336-373). Трећа глава носи наслов *Срби у Темишвару поново национална мањина* и састоји се из четири поглавља: *Сеоба Срба из Темишвара* (375-400); *Политички, културни и свакодневни живот темишварских Срба у Краљевини Румунији* (401-432); *Црквени живот темишварских Срба у Краљевини Румунији* (433-457) и *Просветни живот темишварских Срба у Краљевини Румунији* (458-479). Тексту дисертације додато је двадесет прилога у виду пет карти и петнаест фотографија (485-503). На крају дисертације дат је списак извора и литературе (504-518).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У *Уводу*, кандидаткиња мср Јована Касаш изложила је основне циљеве који су постављени у раду. Дефинисана је тема и њен хронолошки и територијални оквир, а наведена је основна литература. Основни циљеви рада и правци истраживања су квалитетно дефинисани, а преглед најважније литературе и извора је коректно урађен. Кандидаткиња је указала на то да је предмет докторске дисертације била жеља Срба у Темишвару да живе у првој југословенској држави и како су југословенска страна и темишварски Срби доживели догађаје око разграничења у Банату након Првог светског рата. Истакнуто је и да предмет истраживања нису били само Срби у Темишвару већ управо та веза између прве југословенске државе и Срба Темишвараца у периоду српског империјума и непосредно након разграничења када је то била веза између земље матице и националне мањине. Из тог разлога, истраживања су вођена из угла истраживача из Србије на основу извора који су били доступни истраживачу из Србије. Термин „темишварски Срби“ свађен је вишејако и под њиме је кандидаткиња подразумевала Србе који су пре, за време и након Првог светског рата живели у Темишвару, Србе који су након ослобођења дошли у Темишвар, односно српске војнике, њихове команданте и националне раднике. Са друге стране, у докторској дисертацији посебно је инсистирано на ставу југословенске Владе у Београду,

чланова југословенске делегације и њених сарадника у Паризу на Конференцији мира, чланова Народне управе и војвођанских политичара, као и комплетног југословенског јавног мњења према темишварском питању. Држећи се територијалног оквира који је одређен, кандидаткиња није као предмет истраживања узела целу Тамишку жупанију, нити околину Темишвара, већ уско Темишвар-Град са његовим предграђима Темишвар-Фабриком и Темишвар-Мехалом. Овако узак територијални оквир кандидаткиња је објаснила тиме да се значај темишварских Срба у ранијој историографији губио када је узиман шири оквир и када су се историчари бавили Србима у целој данашњој Румунији. Што се тиче хронолошког оквира сам период од 1918. до 1921. године, иако се на први поглед, такође, чини узак, представља у трајању југословенске државе једну, по многим ставкама, заокружену целину. Почетак периода представља крај Првог светског рата, а следиле су војне и политичке припреме за уједињење, затим и унутрашња и спољашња консолидација југословенске државе која се у најважнијим цртама завршила доношењем устава 1921. године и разграничењем са Краљевином Румунијом. Стога, кандидаткиња је образложила своје разлоге за такав хронолошки оквир. Кандидаткиња је своју докторску дисертацију поделила на три целине, а користила је тематски принцип. У првој целини, приказан је период од завршетка Првог светског рата до изласка српске војске из Темишвара. Овај период насловљен је као и сама глава *Српски империјум у Темишвару*. Пет поглавља који чине прву целину се односе на исти временски период, а поглавља су подељена по тематском принципу. Прво поглавље *Ослобођење* настало је на основу истраживања на многобројним објављеним и необјављеним војним архивским документима, успоменама савременика и говорима које је преносила оновремена штампа. Посебан акценат стављен је на то како су темишварски Срби доживели долазак српске краљевске војске у Темишвар, а доживели су га као ослобођење. Кандидаткиња је поменуте изворе правилно искористила да би приказала атмосферу која је у то време владала у граду. У другом поглављу прве главе *Темишварски чвор* изнета је тежина и комплексност банатског питања, односно конкретно темишварског питања. Особеност ситуације у Темишвару огледала се у томе што стара административна аустроугарска власт није замењена новом југословенском, већ су на својим местима у складу са одредбама Београдског примирја остали мађарски чиновници. У Темишвару је поред румунског Народног већа основано и српско Народно веће, али и заједничко Банатско веће као орган новостворене Банатске републике Ото Рота. У време након завршетка Првог светског рата у Темишвару је живело седамдесет и четири хиљаде становника од којих су поред четири хиљаде Срба и дупло више Румуна били Немци, Мађари, и Јевреји. Генерал Ђорђе Ђорђевић чији је штаб био стациониран у Темишвару желећи да за југословенску опцију придобије и остале групе народа није сменио чиновнички апарат. На инсистирање војвођанских политичара из новосадске Народне управе, а на крају и југословенске Владе власт у Темишвару је промењена 20. фебруара 1919. године. У трећем поглављу *Велики раднички штрајк* кандидаткиња је расветлила догађаје који су се одиграли као одговор на смену власти у Темишвару. Значај поглавља *Свакодневни живот Срба у Темишвару као грађана првог реда* и *Културни живот Срба у Темишвару* огледа се у томе што се кандидаткиња бавила друштвеном историјом. Иако је

наглашавано да предмет истраживања није био идентитет Срба у Темишвару на особен начин је уз помоћ локалне штампе представљен и свакодневни и културни живот. Последње поглавље прве главе *Евакуација* представља закључну тачку српског империјума у Темишвару. Друга целина *Становништво Темишвара у разграничењу* подељена је на пет поглавља. Да би се поделила поглавља коришћен је такође тематски приступ као и у првој целини. У првом поглављу друге главе *Темишварско српско Народно веће између Банатске републике и Велике народне скупштине у Новом Саду* обрађен је исти период као и поглављу *Темишварски чвор*, али из другог угла. Уместо на политичку историју сада је акценат стављен на утицајне националне делатнике чланове српског темишварског Народног већа. У наредним поглављима *Принцип народне консултације*, *Темишварски Срби у суживоту са Мађарима, Немцима и Јеврејима* и *Румуни: браћа по страдању у оковима и тамницама, браћа по оружју, вери и традицији* кандидаткиња се посветила проблематици изразито мултиетничке средине какав је био Темишвар. Посебан допринос науци је успешно обрађено питање колику је улогу имало становништво Темишвара у разграничењу и у којој је мери оно могло да утиче на повлачење граница што је посебно обрађено у петом поглављу друге главе *Облици исказивања народног мишљења: зборови, резолуције, депутације и меморандуми*. Прве две целине се односе на исти временски период, односно од краја октобра 1918. године до јула следеће године и евакуације Темишвара од стране српске војске, док се трећа целина односи на период од лета 1919. до 1921. године. Кандидаткиња је приказала како су се *Срби у Темишвару* снашли када су поново постали национална мањина. У размаку од непуних девет месеци темишварски Срби су од становника угарског дела Аустроугарске, а потом грађана Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца крајем јула 1919. године постали национална мањина у Краљевини Румунији. У првом поглављу треће главе *Сеоба Срба из Темишвара* приказан је одговор тамошњих Срба на тешку ситуацију. На основу историјских извора пред научну јавност изнете су судбине појединачних људи, утицајних чланова српског темишварског Народног већа, али и целокупног тамошњег народа. У следећем поглављу *Политички, културни и свакодневни живот темишварских Срба у Краљевини Румунији* приказан је живот оних Срба који су остали у Темишвару. Једно од најважнијих поглавља у докторској дисертацији мр Јоване Касаш свакако је поглавље о црквеном питању: *Црквени живот темишварских Срба у Краљевини Румунији*. У закључном поглављу треће главе и уопште докторске дисертације *Просветни живот темишварских Срба у Краљевини Румунији* кандидаткиња је изложила проблеме које су задесиле српски народ у Темишвару након одласка српске војске у оквиру просветног питања. Велики број интелектуалаца напустио је град заједно са војском што се одразило како на број свештеника тако и на просветни кадар. На крају, кандидаткиња је правилно извела закључак да су се Срби и поред тешког стања захваљујући српској цркви и српским школама одржали у Темишвару. Изнет је и проблем учбеника као и апели меродавним југословенским властима да се положај српских учитеља и српских свештеника у Румунији побољша. У *Закључку* кандидаткиња мр Јована Касаш је на језгровит начин сумирала резултате својих истраживања. Прилози интересантног садржаја употпунили су слику једног

контровезног историјског времена пуног обрта, и закулисних догађаја у којем је и јавно мњење имало извесну улогу. Коначно у поглављу *Извори и литература* изнет је детаљан и потпун списак збирки историјских извора које су коришћене у изради ове дисертације. Рад садржи 2041 библиографску јединицу.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у складу са *Правилма докторских студија Универзитета у Новом Саду* који је повезан са садржајем докторске дисертације. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду уредника часописа о томе.

1. Касаш, Ј. (2013). Прилике у Темишвару крајем 1918. године и један непознати документ темишварских Срба, *Истраживања*, 24, 391-400. (M51)
2. Kasaš, J. (2020). The Railway Station of Timișoara in Serbian Sources (1863-1919), In: Stojkovski, B. (editor) *Voyages and Travel Accounts in Historiography and Literature* vol. 2, Budapest: Trivent, 253-265. (M13)
3. Касаш, Ј. (2019) „Живели, соколови моји!” – Улазак војске Краљевине Србије у Темишвар, *Темишварски зборник*, 11, 69-87.
4. Касаш Ј. (2018). Самоопредељење темишварских Срба да се присаједиње Краљевству Срба, Хрвата и Словенаца, *Култура: часопис за теорију и социологију културе и културну политику*, 159, 37-50. (M51)
5. Касаш Ј. (2020) Свакодневни живот Срба у Темишвару пре и након завршетка Првог светског рата, *Исходишта*, 6, 63-72. (M53)
6. Касаш Ј. (2018) „Темишварски чвор“: однос генерала Ђорђевића, др Рота и Народне управе за Банат, Бачку и Барању, *Темишварски зборник*, 10, 7-27.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Тема је целовито обрађена, а отворена су питања за даља истраживања. Научно јавности је презентован низ нових чињеница. У неколико монографија, међу којима су најзначајније оне Љубивоје Церовића *Срби у Румунији*, те монографије српских истраживача са подручја данашње Румуније, обрађени су сегменти ове теме али само у оквиру ширег хронолошког оквира као и територијалног. Кандидаткиња је тему обрадила по први пут комплетно и на основу нових извора који су јој били доступни. Одговорено је и на позив Андреја Митровића који се у својим монографијама бавио разграничењем Југославије са Румунијом и Мађарском да се посебно обради улога банатског становништва у разграничењу са Румунијом.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кандидаткиња мр Јована Касаш је у својој докторској дисертацији показала познавање извора и литературе о теми разграничења између Краљевине СХС и Краљевине Румуније након Првог светског рата. Њена докторска дисертација биће незаобилазан извор за сва будућа истраживања која ће се тицати историје Баната посебно припадности Баната након Првог светског рата. Зато тезу у потпуности оцењујемо позитивно. Рад пружа целовит приказ Срба у Темишвару у

датом временском периоду. Веома је успешно одговорено на сва задата питања у циљевима истраживања. Методолошки ауторка је успешно превазилазила неједнакост квалитета и квантитета грађе и то најчешће уз помоћ критичког истраживања на дневној југословенској штампи. У складу са методологијом истраживања у оквиру историјске науке кандидаткиња је на одговарајући начин презентовала и протумачила резултате истраживања. Обимна грађа коју је ексерпирала у домаћим архивима и научним институцијама на добар начин је протумачила, користећи се критиком историјских извора, које је потом могла да у синтетизованом облику прикаже у оквиру добро распоређених поглавља. До сада познате резултате на овом пољу истраживања, ауторка је добро користила допуњујући их бројним, непознатим подацима чиме је нове резултате учинила приступачним научној јавности. Оригиналноста рада се састоји у томе што је кандидаткиња попунила она неистражена поља користећи се прворазредним историјским изворима из домаћих архива и увек инспиративне дневне штампе коју је критички обрадила. Дисертација зато у свим својим сегментима заслужује позитивну оцену и представља значајан допринос научним истраживањима.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме? Докторска дисертација кандидаткиње мср Јоване Касаш написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме, а у појединим сегментима анализе историјских извора превазилази првобитно постављене оквире.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе? Докторска дисертација Јоване Касаш садржи све битне елементе које треба да има један овакав рад.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци? Докторском дисертацијом мср Јоване Касаш по први пут је, на свеобухватан начин, обрађена проблематика везана за однос Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца према деликатном темишварском питању у критичним годинама непосредно након Првог светског рата чиме је значајно унапређено познавање историје разграничења између југословенске и румунске државе, као и живота српске мањине након разграничења, што је до сада било урађено само у ширим временским и територијалним оквирима а тиме овај кључан период губио на значају. Критички су обрађени до сада необрађени историјски извори, посебно дневна штампа што није био лак научноистраживачки подухват.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Дисертација нема недостатке

X ПРЕДЛОГ:

На основу наведеног, комисија предлаже:

Да се докторска дисертација под насловом *Темешварски Срби и прва југословенска држава 1918-1921.* прихвати, а кандидаткињи мср Јовани Касаш одобри одбрана.

Место и датум:

др Слободан Бјелица, редовни
професор за ужу научну област
Историја модерног доба

председник комисије

др Љубодраг Димић, редовни
професор за ужу научну област
Историја модерног доба

члан комисије

др Дејан Микавица, редовни
професор за ужу научну област
Историја модерног доба

ментор

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.